

UN NEOBOSIT TRUDNIC PE OGORUL VIEȚII NOASTRE SPIRITUALE

Prof. univ. dr. Nicolae MĂTCAȘ

Nu ne cunoaștem personal cu dna Lidia Kulikovski (căci despre Domnia Sa va fi vorba în rândurile ce urmează), personalitate reputată și deosebit de respectată în viața culturală a republicii, deși, în mentalul amândurora, parcă ne-am ști de-o viață. De fapt, ne cunoaștem din studii, monografii, enciclopedii, interviuri, conferințe publice, participări la lansări de carte, emisiuni radio etc. Cercetător științific și specialist-practician de vază în domeniul biblioteconomiei (peste 250 de studii, monografii, manuale, ghiduri pentru studenți, conferințe și cursuri practice pentru bibliotecari), dascăl (ca și mine) în sensul cel mai propriu al cuvântului, conferențiar doctor în științe pedagogice (2003) la Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării de la Universitatea de Stat din Chișinău (pe care o absolvise în 1973), deținătoare a cursurilor pentru viitorii specialiști: Biblioteconomie generală, Sociologia cărții și lecturii, Managementul proiectelor pentru biblioteci, Servicii informaționale pentru persoane dezavantajate (obiectul a constituit și tema tezei de doctorat) în cadrul Catedrei universitare de Biblioteconomie și Asistență Informațională, organizatoare a sistemului bibliotecar din capitală și din republică: șefă de filială în Sistemul Centralizat de Biblioteci din Chișinău (așa se numea în 1973-1978), șefă de serviciu „Achiziții și Prelucrare” (1982-1989), director al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” (1990-2013), director adjunct (din 2013 până în prezent).

Îmi face o deosebită plăcere să constat că, timp de peste patru ani (1978-1982), a activat în calitate de director al Sistemului Centralizat de Biblioteci din Cahul, contribuind, direct și indirect, prin întâlnirile cu reprezentanții bibliotecilor sătești, inclusiv a bibliotecarei M. Cudlenco, responsabilă de secția pentru copii (1982), la formarea și perfecționarea specialiștilor angajați în muncă. Urmand cu osârdie de elev ascultător școala dnei Lidia Kulikovski și cu îndârjire de țaran, pornit să scoată roadă și din solul cel mai arid pe care i l-a hărăzit Dumnezeu, grație eforturilor depuse pe parcurs de discipolă, cum spuneam, Biblioteca din Crihana, dotată cu tehnică informațională, literatură beletristică bogată și variată (accesibilă pentru toate vârstele) achiziționată mai mult din

donății decât din subvențiile primăriei, prin expozițiile și lansările tematice de carte, celebrarea sărbătorilor de seamă din istoria neamului, a zilelor de naștere ale consătenilor cunoscuți și răspândiți prin lumea largă, prin păstrarea și perpetuarea tradițiilor populare strămoșești și transmiterea lor către generațiile în creștere, prin seratele organizate cu cititorii ingenioși etc., această bibliotecă la care nici nu puteam visa pe când eram elev și cititor pasionat de lectură a devenit astăzi centru metodic de schimb de experiență de activitate cu lucrătorii bibliotecilor rurale și orășenești din întreg raionul, ba chiar și din cele învecinate. Iar dna Maria Cudlenco, una din multele și meritoasele discipole ale dnei Kulikovski, a reușit, chiar în condițiile dezavantajoase ale muncii la țară, să scoțese prin arhivele uitate și să scrie pagini impresionante și memorabile despre istoria satului, despre destinele celor mai harnici gospodari neexploatați ai muncii altora deportați în Siberia și Kazahstan, ajunși onești gospodari și acolo, unii păstrându-și oasele în pământurile veșnic înghețate, alții, ceva mai norocoși, reîntorcându-se, după nouă ani grei de deportare și alți cinci de hăituire fără acte de identitate prin alte sate din raion, în satul de baștină și fiind nevoiți să locuiască în beciuri până își înjghebau câte un nou cuib de rândunică, căci vechile lor locuințe „de chia-buri” nu le-au mai fost restituite, sau despre eroismul consătenilor care au căzut pe câmpurile de luptă din cel de-al doilea dezastru mondial.

Autorul acestor rânduri îi rămâne veșnic îndatorat consătenței sale, dnei directoare a Bibliotecii Publice Maria Cudlenco, pentru opera de pionierat a acesteia: prima Bibliografie „Nicolae Mătcaș 70”, alcătuită în temei la Crihana, cu consultațiile, susținerea și încurajările din partea primăriei, a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, a Catedrei de Biblioteconomie și Asistență Informațională de la Universitate, și editată la Chișinău în 2010 (cca 400 de izvoare bibliografice din reviste, culegeri de articole, manuale, studii, monografii, plachete de versuri etc.), cu ocazia împlinirii a 70 de ani ai subsemnatului. Autoarea a avut fericirea nu numai ca manuscrisul lucrării să-i fi fost citit și redactat de cel mai de temut redactor de limbă și stilist care era regretatul cărturar plecat prea devreme și subit dintre noi Vlad Pohilă, ci și inițiativa și munca d-ei să-i fie elogios apreciate de același suflet nobil: „Bibliografia *Nicolae Mătcaș 70* este rodul unei munci asidue, dar în primul rând – al unei admirabile inițiative de suflet, cu certă valoare cognitivă și instructivă, a dnei Maria Cudlenco, șefă a Bibliotecii Publice din Crihana Veche, satul natal și al protagonistului. Nu cunoaștem cazuri similare – când, un bibliotecar de la țară, să purceadă la alcătuirea unei bibliografii, cu respectarea tuturor regulilor – numeroase și nu dintre cele mai ușoare – implicite unei asemenea lucrări... Cu atât mai demnă este cartea de față, vrednică de toată lauda și de admirația noastră, a beneficiarilor, a tuturor celor care cunosc și prețuiesc personalitatea și opera lui N. Mătcaș”.

La începutul anului 2020, luând ca bază cartea dnei M. Cudlenco și cerându-i acordul pentru colaborare, dna autoare-alcătuitoare Elena Ungureanu, dr. hab. în filologie, șefa Secției studii și cercetări de la Biblioteca Municipală, o antrenează pe autoarea volumașului din 2010 și pornesc de zor o altă aventură: alcătuirea revăzută și extinsă la bibliografia autorului la zi (cca 1000 de surse), editarea în colecția „Bibliographica”, dirijată de dna Lidia Kulikovski, director adjunct al bibliotecii menționate, a unui volum cuprinzător „Nicolae Mătcaș. Risipă și măsură. Biobibliografie” (carte de 400 de pagini cu poze și un DVD cu documente de arhivă audio-video anexat), prilejuită de aniversarea a 80-a a protagonistului, editată în 2020 la Tipografia „Garomont Studio”, îngrijită de dna directoare Mariana Harjevschi, coordonată de dna conf. dr. Lidia Kulikovski, director adjunct, redactată bibliografic de eminenta specialistă în bibliografie Claudia Tricolici, tehnoredactarea aparținându-i lui Ion Vârlan și coperta picturului Valeriu

Herța, iar lectura minuțioasă a cărții – dnei Genoveva Scobioală și regretatului Vlad Pohilă, care a trudit la ea pe patul de spital, în ultimele clipe ale vieții.

Din cauza pandemiei generalizate și a restricțiilor cauzate de aceasta, lansarea volumului a avut loc online pe data de 28 decembrie 2020 pe platforma Zoom, cu participarea protagonistului, a celor două coautoare, a dlor director și director adjunct, a numeroși scriitori, oameni de cultură și artă, oameni de știință, bibliotecari, colegi, foști discipoli, rude și a altor categorii de persoane interesate. Este cazul de menționat în mod expres că dna Lidia Kulikovski, inițiatorea și coordonatoarea noii colecții „Bibliographica” a Bibliotecii Municipale, persoană care a depus o muncă enormă de finalizare în condiții optime a cărții, avizându-le în permanență intervențiile coautoarelor, la lansarea oficială a ținut să precizeze că biobibliografiile personalităților de creație, ale artiștilor plastici sau oameni de știință etc. nu sunt pur și simplu niște liste ale lucrărilor publicate; ele constituie adevărate „capsule ale memoriei” istorice, pentru că între copertele acestor cărți se află întreaga viață și operă ale unor asemenea personalități istorice ale neamului. Referindu-se la cartea dată, dna coordonatoare a lucrării a apreciat binemeritat activitatea depusă de colaboratoarele bibliotecii. „Cartea are o structură bine determinată, în care sunt introduse date cronologice din viața autorului, opere reprezentative științifice și literare, aprecierile oamenilor de știință și cultură, ale scriitorilor și criticilor literari, bibliografia la zi privind creația protagonistului, trei indexuri-cheie: de nume, de publicații periodice, de resurse electronice. Volumul la care mă refer este o capsulă a memoriei care se numește Nicolae Mătcaș” – o mai exactă apreciere decât cea formulată de specialistul în biblioteconomie Lidia Kulikovski nu cred că se putea formula. Iar dacă ținem cont și de multe alte bibliografii ale unor personalități din istoria neamului, cred că dna Kulikovski și instituția pe care, într-un fel, o ctitorește, dețin un întreg arsenal de acțiuni și fapte din prezent, păstrându-le cu grijă pentru generațiile de mâine de cititori.

Energică, hotărâtă, gata oricând să propună soluția cea mai potrivită, mai bărbat decât bărbații când vine vorba să se lupte pentru prosperarea bibliotecii. Îmi aduc aminte cu drag despre intenția ministrului coleg de luptă și suferință al Culturii și Cultelor Ion Ungureanu. Avea atâtea inițiative, trebuiau atâtea lucruri schimbate din mers, că, dacă n-ar fi avut niște oameni de acțiune

sufletişti și hotărâți, buni români, precum bonomul Iacob Burghiu și aparent instigatorul Andrei Strâmbeanu, ambii simpatici prin constructivismul lor, nu știu dacă ar fi reușit să curețe grajdurile lui Augias ale instituțiilor de cultură de la noi, care numai naționale nu erau. „Bădiță Ioane, îi zic, dar oamenii de pe loc sunt cadre vechi, anchilozate, refractare, ele se opun schimbărilor, noului, reformelor. Uită-te numai la Culte cât sunt de recalcitranți, îndrăciți, fără teamă de Dumnezeu”. „La Cultură am și oameni buni, patrioți, entuziaști, care numai așteaptă să le dau dezlegare și vor face treaba așa cum le dictează conștiința. Și noi doar venim din sistemul vechi, dar asta nu înseamnă că suntem antireformă, antischimbare”. La concret: avea (ca și mine (autorul face trimitere la funcția de Ministru al științei și învățământului – *n. red.*), care mă bazam pe cadre didactice vechi, dar patriotice, cu suflet de român, precum T. Cibotaru, M. Rolinschi, V. Pâslaru, I. Iachim, I. Găină, M. Ciobanu, M. Cernat, I. Iovcev etc.) de purces la dezvoltarea rețelei de instituții de învățământ și biblioteci publice naționale, la alimentarea lor cu carte în limba națională – de câte ori mi se căina, sărmanul, că erau dotate numai cu trei la sută cu literatură în limba maternă, ba și aceea ideologizată! –, la eliminarea reziduurilor ideologice vechi. „Cu cine vei izgoni din biblioteci duhul satanic al literaturii ideologizante și de partid?”, îl întreb iar. „Cu oameni ca Ion Madan, Lidia Kulikovski, Alexe Rău, Ion Șpac, Elena Vulpe, Claudia Balaban și alții ca dânșii”, îmi răspunde prompt dl ministru. Despre unii auzisem că sunt buni români, în privința altora aveam îndoieli, după cum ne învățase și timpul. Să dea Dumnezeu să greșesc eu, îmi ziceam atunci. Azi (și nu-mi pare deloc rău că am greșit) aflu cu satisfacție că, după 1990, la inițiativa, cu elanul dnei Lidia Kulikovski și a colaboratoarelor Domniei Sale și cu sprijinul unor județe din România au fost înființate și dotate cu literatură în temei clasică bibliotecile de carte românească din Chișinău, formal, din cauza unor chichite financiare și administrative – filiale ale Bibliotecii Municipale, în realitate – biblioteci prestigioase independente cu colective proprii, director propriu și suflete de români, instituții care altădată numai prin numele lor ar fi stârnit revolta unor conlocuitori de-ai noștri: „Transilvania”, „Alba Iulia”, „Onisifor Ghibu”, „Liviu Rebreanu”, „Maramureș”, „Ovidius”, „Ștefan cel Mare”, „Târgoviște”, „Târgu-Mureș”, iar multe din bibliotecile tradiționale au fost completate cu literatură națională grație donațiilor generoase de

carte din România, efectuate prin intermediul Frontului popular creștin-democrat, Societății „Limba Noastră cea Română”, ulterior – prin stabilirea de relații de frățietate sinceră cu bibliotecile din Țară.

Când mă gândesc la caracterul dnei Lidia Kulikovski, îmi vine în minte, nu știu de ce, un caz de la ședința Comisiei parlamentare pentru examinarea problemei revenirii la grafia latină, comisie condusă de dna profesoară de limba și literatura rusă, deputata

Raisa Ivanovna Kocetkova. Era desemnată în fruntea numitei Comisii, cred și acum, nu fără concursul lui Nikolai Fiodorovici Bondarciuk, secretar doi pe probleme de ideologie, cel cu „Niet, niet i eșcio raz net!” în privința revenirii la alfabetul latin. Pusă ca să ter-

Energică, hotărâtă, gata oricând să propună soluția cea mai potrivită, mai bărbat decât bărbații când vine vorba să se lupte pentru prosperarea bibliotecii.

giverseze la infinit, iar dacă ar fi fost posibil, să nu accepte în nici un caz această râvnită de toată lumea de bună-credință revenire la scrisul latin. Noi cu Ion Dumeniuk, care făceam parte din această Comisie, aduceam argumentele savanților, doleanțele mulțimii, președinta și deputații – nu și nu. Când au văzut cei de sus – de la CC al PCM – că „gloata” nu cedează, ci clamează pe străzi, în Piața Victoriei, la Teatrul de Vară, pe bulevardele capitalei „Limbă-Alfabet latin!”, la sugestia lui S.K. Grossu, prim-secretar al PCM, au decis să alcătuiască o variantă de alfabet „latân-moldovenesc”, numai să nu fie identic cu cel românesc. L-au adus de la Moscova pe genialul pictor-grafician de carte moldovean, academician, originar din Butuceni, Râbnița, Ilia Bogdesco, care a încercat să deseneze un asemenea alfabet latân-moldovenesc: pe partitura de note muzicale: literele mari fără diacritice erau scrise pe cele cinci linii, în schimb semnele diacritice ale literelor mari și mici toate au fost trecute deasupra literelor, ca în scrierea limbilor slave de sud și de miazăzi: litera mare se scria pe primele 3 linii, iar pe a 4-a, deasupra literei, se puneau diacriticele respectiv, astfel ca el să fie cuprins între liniuța a 4-a și a 5-a de pe portativ; literele mici cu diacritice se scriau numai pe linia 1 și a doua, urmând ca diacriticele să fie scrise pe linia a treia, dacă îmi mai amintesc bine. Ni se explica, într-un fel, că astfel semnele diacritice sus-puse (nu se puneau sub litere ca alfabetul să nu fie identic cu cel românesc: două limbi diferite – două alfabetete diferite! Diabolică perseverență!) nu se vor uni și dizolva în rândul de sus, cum ar fi dacă am scrie cu alfabetul

românesc, textul devenind murdar și sus (la *i, ă, î*) și jos (la *ș, ț*) și oarecum ilizibil sau greu lizibil. S-a făcut mult haz și din această „invenție” a bietului pictor al poporului. Numai că „invenția” n-a fost acceptată nici de majoritatea celorlalți membri ai Comisiei.

S-au încercat și alte tertipuri de torpilare a acceptării grafiei latine. Dna președintă Kocetkova o ținea una și bună că „să vedem ce-o zice poporul”, „că majoritatea n-o s-o accepte de teamă să nu rămână analfabetă”, că „să edităm la început câteva pagini din „Literatura și Arta” cu litere latine și să vedem care va fi reacția mulțimii” etc. etc. Cu același coleg de crez și breaslă Ion Dume-

niuk prevăzuserăm din timp motivația tergiversării, astfel că pregătiserăm ad-hoc o anchetă-răspuns la întrebarea dacă oamenii sunt sau nu sunt de acord cu revenirea limbii noastre de stat la grafia latină, ne asiguraserăm de cu vreme cu semnătura președintelui

Dna Kulikovski are un simț deosebit de acut în a-i depista pe oamenii serioși, bine pregătiți, harnici, dedați muncii căreia i s-au consacrat.

Sovietului Suprem dintre sesiuni Ion Constantin Ciobanu, astfel ca redactorii publicațiilor (care, în 1989, erau toate de partid) să poată publica ancheta (poeta și militanta Leonida Lari le rodea la toți urechile că această anchetă ar fi o nouă diversiune din partea conducerii comuniste a republicii!), iar cititorii să poată decupa ancheta, s-o multiplice, s-o dea și altora, să răspundă cu „Da” sau „Nu” la întrebarea din anchetă și să trimită răspunsurile la Comisia Interdepartamentală pentru problemele istoriei și perspectivele dezvoltării limbii moldovenești de pe lângă Prezidiul Sovietului Suprem al RSSM, al cărei secretar avusesem onoarea și responsabilitatea să fiu. Prin urmare, către ședința Comisiei parlamentare, în care dna președintă o ținea întruna că trebuie să avem păreri-le cetățenilor, noi i-am pus în față cifrele obținute și am anunțat despre aceasta Comisia. Raisa Ivanovna Kocetkova nu și nu, că trebuie studiată pe larg opinia cetățenilor. Noi i-am demonstrat Comisiei că problema, după cum ne arată rezultatele anchetei efectuate, a fost studiată suficient de larg. Parcă o aud ca acum pe dna deputat Veronica Garștea, conducător artistic și dirijor al Capelei Corale „Doina” a Filarmonicii Naționale, în privința căreia (ca, de altfel, în privința fiecărui ins care avea drept de vot) nu prea aveam mare încredere că va vota pentru revenirea la alfabetul latin, indignată la culme: „Raisa Ivanovna, ia ciuvstvuiu cito zdesi cito-to ne to” („Raisa Ivanovna, îmi pare că umblați cu mâța-n

sac!"). Mi-am făcut cruce cu limba: câștigasem un om, care milita pentru dreptate! Sunt convins că, în locul d-ei, dna Lidia Kulikovski ar fi procedat la fel. Așa pot proceda numai oamenii onești, hotărâți, luptători pentru adevăr, oameni dintr-o bucată. Cu asemenea oameni poți merge cu încredere într-o luptă cinstită: ei nu te vor trăda nicidecum!

Dna Kulikovski are un simț deosebit de acut în a-i depista pe oamenii serioși, bine pregătiți, harnici, dedați muncii căreia i s-au consacrat. În 2002, de exemplu, are curajul să înființeze, prin cooptarea ilustrului stilist Vlad Pohilă (bonom, harnic, erudit, stimabil, dar, din cauza unei patimi iremediabile, mulți erau foarte rezervați în privința angajării d-lui pentru o perioadă nelimitată; d-ei n-a ezitat nici pentru o clipă, avea fler de om priceput) ca redactor-șef, d-ei revenindu-i funcția onorifică de director fondator, pe lângă palidul și plictisitorul de odinioară „Magazin bibliologic”, publicația de biblioteconomie și asistență informațională „BiblioPolis”, unde se publică ani la rând, până la dispariția fizică a dlui Vlad Pohilă, materiale ale specialiștilor teoreticieni și practicieni nu numai cu un conținut original, ci scrise și redactate cu vervă de om al scrisului și al stilului original și atrăgător, pasionant. Un alt scop al dnei Lidia Kulikovski a fost să facă din Biblioteca Municipală și o instituție de Studii și Cercetări, la

Un alt scop al dnei Lidia Kulikovski a fost să facă din Biblioteca Municipală și o instituție de Studii și Cercetări, la câte materiale și ocazii ne oferă aceasta. Nu s-a lăsat de idee până nu a dus-o la capăt.

câte materiale și ocazii ne oferă aceasta. Nu s-a lăsat de idee până nu a dus-o la capăt. Uitați-vă numai cu ce personalități (Maria și Ivan Pilchin, Elena Ungureanu, Dumitru Cruđu, Claudia Tricoli...) au reușit să completeze secția dna director Mariana Harjevschi și dna manager Lidia Kulikovski și veți înțelege că nu locul sfințește omul, ci omul sfințește locul.

Sfințiți-i pe oameni prin omenie, atitudine grijulie, încurajare, respect și exigență, stimată dnă Lidia Kulikovski! Și ei vă vor răspunde la fel.

La mulți, fericiți, doldora de rod și de împliniri, ani, dragă dnă Lidia Kulikovski! Și să nu le simțiți greutatea (cu atât mai mult povara, Doamne ferește) niciodată.

București, 17.02.2021